

# **Siarter Archwilio Mewnol (Awst 2023)**

**Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru**

# Cynnwys

- 1 Cyflwyniad a Chefndir
- 2 Safon 1000 – Pwrpas, Awdurdod a Chyfrifoldeb
- 3 Safon 1100 – Annibyniaeth a Gwrthrychedd
- 4 Safon 1200 – Medrusrwydd a Gofal Proffesiynol Dyladwy
- 5 Safon 1300 – Rhaglen Sicrhau Ansawdd a Gwella
- 6 Safon 2000 – Rheoli'r Gweithgaredd Archwilio Mewnol
- 7 Safon 2100 – Natur y Gwaith
- 8 Safon 2200 – Cynllunio Ymgysylltiad
- 9 Safon 2300 – Cyflawni'r Ymgysylltiad
- 10 Safon 2400 – Cyfathrebu Canlyniadau
- 11 Safon 2500 – Monitro Cynnydd
- 12 Safon 2600 – Cyfathrebu bod Risgiau'n cael eu Derbyn

## 13 Diffiniadau

## 1 Cyflwyniad

Mae'r Siarter Archwilio Mewnol yn orfodol trwy Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (2017) ac mae'n ddogfen ffurfiol sy'n diffinio pwrpas, awdurdod a chyfrifoldeb y gweithgaredd archwilio mewnol. Mae'r siarter archwilio mewnol yn sefydlu safle'r gweithgaredd archwilio mewnol o fewn y sefydliad; yn awdurdodi mynediad at gofnodion, personél ac eiddo ffisegol sy'n berthnasol i gyflawni ymrwymadau; ac yn diffinio cwrpas gweithgareddau archwilio mewnol.

Mae'r Siarter hon wedi'i strwythuro o amgylch Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (2017), Nodyn Cais Llywodraeth Leol CIPFA (LGAN) ac mae'n cyd-fynd â'r Egwyddorion Craidd ar gyfer yr Arfer Broffesiynol o Archwilio Mewnol.

Public Sector Internal Audit Standards – Attribute Standards
1000 - Purpose, Authority and Responsibility 1100 - Independence and Objectivity 1200 - Proficiency and Due Professional Care 1300 - Quality Assurance and Improvement Programme
Public Sector Internal Audit Standards – Performance Standards
2000 - Managing the Internal Audit Activity 2100 - Nature of Work 2200 - Engagement Planning 2300 - Performing the Engagement 2400 - Communicating Results 2500 - Monitoring Progress 2600 - Communicating the acceptance of risks

Mae MIAA yn cadarnhau cydymffurfiaeth barhaus â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus.

<sup>1</sup> The Definition of Internal Auditing Copyright © 2009 gan The Institute of Internal Auditors, Inc., 247 Maitland Avenue, Altamonte Springs, Florida 32710-4201 U.S.A. Atgynhychwyd gyda chaniatâd.

## 2 Safon 1000 – Pwrpas, Awdurdod a Chyfrifoldeb

Mae archwilio mewnol yn "weithgaredd sicrhau ac ymgynghori annibynnol, gwrthrychol sydd wedi'i gynllunio i ychwanegu gwerth a gwella gweithrediadau sefydliad. Mae'n helpu sefydliad i gyflawni ei amcanion drwy gyflwyno dull systematig, disgybledig i werthuso a gwella effeithiolrwydd prosesau rheoli risg, rheoli a llywodraethu<sup>1</sup>".

Darparu gwasanaethau sicrwydd yw'r brif rôl ar gyfer archwilio mewnol yn y sector cyhoeddus. Mae'r rôl hon yn ei gwneud yn ofynnol i'r archwilydd mewnol ddarparu barn annibynnol yn seiliedig ar asesiad gwrthrychol o'r fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth. Prif bwrpas gweithgarwch archwilio mewnol yn y sector cyhoeddus felly yw rhoi barn, a gwerthusiad gwrthrychol i'r Swyddog Atebol neu Gyfrifyddu o ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth y sefydliad. Mae barn y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn elfen allweddol o'r fframwaith sicrwydd y mae ei angen ar y Swyddog Atebol neu Gyfrifyddu i lywio'r gwaith o gwblhau'r Datganiad Llywodraethu Blynnyddol (DLIB).

Mae archwilio mewnol hefyd yn darparu gwasanaeth ymgynghori annibynnol a gwrthrychol sy'n gynghorol ei natur, ac a gyflawnir yn gyffredinol ar gais penodol y sefydliad. Mae gwaith ymgynghori o'r fath ar wahân, ond mae'n cyfrannu at y farn y mae archwilio mewnol yn ei darparu ar reoli risg, rheolaeth a llywodraethu. Wrth berfformio gwasanaethau ymgynghori, bydd yr archwilydd mewnol yn cynnal gwrthrychedd ac ni fydd yn ysgwyddo cyfrifoldeb rheoli.

Mae'r swyddogaethau uchod yn gyrru Cenhadaeth MIAA i gefnogi 'trawsnewid a darpariaeth gwasanaethau cyhoeddus yn effeithiol trwy fod yn bartner dibynadwy wrth ddarparu gwasanaethau sicrwydd ac ateb sy'n gwella canlyniadau ac sy'n gwneud gwahaniaeth go iawn'.

Bydd Adolygiadau Sicrwydd yn darparu barn archwilio unigol i gefnogi Barn flynyddol y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol. Gofynnir am gytundeb ffurfiol ar gyfer darparu sicrwydd trydydd parti i gyrrff eraill mewn perthynas â'r gwasanaethau a ddarperir gan y sefydliad.

Yn unol â Rheoliadau Ariannol y sefydliad, bydd Archwilwyr Mewnol (heb roi rhybudd ymlaen llaw o reidrwydd) yn cael mynediad at holl gofnodion (gan gynnwys rhai o natur gyfrinachol) a gweithwyr y sefydliad.

### 3 Safon 1100 – Annibyniaeth a Gwrthrychedd

Rhaid i'r gweithgarwch archwilio mewnol fod yn annibynnol, a rhaid i'r archwilwyr mewnol fod yn wrthrychol wrth gyflawni eu gwaith. Er mwyn cyflawni'r lefel o annibyniaeth sy'n angenrheidiol i gyflawni cyfrifoldebau'r gweithgarwch archwilio mewnol yn effeithiol, bydd gan y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol fynediad uniongyrchol a digyfyngiad at uwch reolwyr a'r Pwyllgor Archwilio.

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn cadarnhau i'r Pwyllgor Archwilio, o leiaf bob blwyddyn, annibyniaeth sefydliadol y gweithgarwch archwilio mewnol.

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn adrodd yn weithredol i'r Pwyllgor Archwilio ac yn sefydlu cyfathrebu effeithiol gyda'r canlynol er mwyn cael mynediad rhydd a dilyffethair atynt – y Swyddog Atebol, y Trysorydd, y Cyfarwyddwr Llywodraethu a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio. Bydd hyn yn cynnwys cyfathrebu a rhyngweithio'n uniongyrchol â'r Pwyllgor Archwilio.

Bydd gweithgarwch archwilio mewnol yn rhydd o ymyrraeth wrth bennu cwmpas archwilio mewnol, perfformio gwaith a chyfleu canlyniadau. Bydd gan archwilwyr mewnol agwedd ddiuedd, amhleidiol a byddant yn osgoi unrhyw wrthdaro buddiannau. Gall gwrthdaro buddiannau godi pan fydd archwilydd yn darparu gwasanaethau heblaw archwiliad mewnol i'r sefydliad. Bydd camau'n cael eu cymryd i osgoi neu reoli gwrthdaro buddiannau o'r fath yn dryloyw ac yn agored, fel nad oes bygythiad neu amhariad gwirioneddol neu ganfyddedig i annibyniaeth wrth gyflawni'r rôl archwilio.

Bydd pob archwilydd mewnol yn cwblhau datganiad buddiant blynyddol sy'n nodi gwrthdaro buddiannau posibl a'r camau a gymerwyd i'w lliniaru. Bydd y broses hon, a'i chanlyniadau, yn cael eu cyfleu i'r Pwyllgor Archwilio yn flynyddol trwy Farn ac Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol.

Bydd MIAA hefyd yn adolygu'r rheolwr archwilio penodol a neilltuwyd i'r sefydliad o bryd i'w gilydd i sicrhau bod y ddau barti yn fodlon bod perthnasoedd yn dal i fod yn annibynnol ac yn wrthrychol.

Os amharir ar annibyniaeth neu wrthrychedd mewn gwirionedd neu o ran canfyddiad, bydd manylion yr amhariad yn cael eu datgelu i bartion priodol. Bydd natur y datgeliad yn dibynnu ar yr amhariad.

### 4 Safon 1200 – Medrusrwydd a Gofal Proffesiynol Dyladwy

Bydd ymrwymadau'n cael eu perfformio gyda medrusrwydd a gofal proffesiynol dyladwy. Bydd archwilwyr mewnol yn meddu ar y wybodaeth, y sgiliau a'r cymwyseddau eraill sydd eu hangen i gyflawni eu cyfrifoldebau unigol. Bydd y sawl sy'n ymwneud ag archwilio mewnol yn meddu neu'n caffael y wybodaeth, y sgiliau a'r cymwyseddau eraill sydd eu hangen i gyflawni eu cyfrifoldebau. Mae gan y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol gymwysterau proffesiynol ac mae'n gyfrifol am sicrhau

mynediad i'r ystod lawn o wybodaeth, sgiliau, cymwysterau a phrofiad i fodloni gofynion y Safonau Archwilio Mewnol. Bydd archwilwyr mewnol MIAA yn sicrhau Datblygiad Proffesiynol Parhaus a chdymffurfiaeth â safonau proffesiynol.

Bydd archwilwyr mewnol yn defnyddio'r gofal a'r sgilau a ddisgwylir gan archwilydd mewnol rhesymol doeth a chymwys. Nid yw gofal proffesiynol dyladwy yn awgrymu anffaeledigrwydd.

## 5 Safon 1300 – Rhaglen Sicrhau Ansawdd a Gwella

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio yn datblygu ac yn cynnal rhaglen sicrhau ansawdd a gwella sy'n ymdrin â phob agwedd ar weithgarwch archwilio mewnol. Bydd y rhaglen sicrhau ansawdd a gwella yn cynnwys asesiadau mewnol ac allanol.

- Bydd asesiad mewnol yn cynnwys:
- Monitro perfformiad y gweithgarwch archwilio mewnol yn barhaus; a
- Hunanasesiadau neu asesiad cyfnodol gan bersonau eraill o fewn y sefydliad sydd â digon o wybodaeth am arferion archwilio mewnol.

Bydd asesiadau allanol hefyd yn cael eu cynnal o leiaf unwaith bob pum mlynedd gan adolygydd neu dîm adolygu annibynnol cymwys o'r tu allan i'r sefydliad. Bydd canlyniadau adolygiadau ansawdd allanol ac unrhyw gynlluniau gwella dilynol yn cael eu hadrodd i'r Swyddog Cyfrifol/Cyfrifyddu a'r Pwyllgor Archwilio.

## 6 Safon 2000 – Rheoli'r Gweithgaredd Archwilio Mewnol

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn datblygu ac yn cynnal strategaeth Archwilio Mewnol a gynlluniwyd i fodloni prif bwrpas y gweithgarwch archwilio mewnol a'i anghenion darpariaeth gwasanaeth. Bydd y strategaeth hon yn hyrwyddo adolygiad systematig a blaenoriaethol, gan amlinellu'r adnoddau a'r sgiliau sydd eu hangen i ddiwallu anghenion sicrwydd y Swyddog Atebol/Cyfrifyddu a'r Pwyllgor Archwilio. Bydd y strategaeth yn ystyried aeddfedrwydd risg cymharol y sefydliad, gan roi ystyriaeth briodol i'r Fframwaith Sicrwydd.

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn sefydlu cynlluniau sy'n seiliedig ar risg i bennu blaenoriaethau'r gweithgarwch archwilio mewnol yn gyson â nodau'r sefydliad.

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn cynnwys yn y strategaeth archwilio mewnol y dull o ddefnyddio ffynonellau eraill o sicrwydd mewnol ac allanol. Bydd cynlluniau cyfnodol yn cynnwys unrhyw waith sy'n gysylltiedig â rhoi dibyniaeth ar waith o'r fath.

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn cytuno ar y strategaeth a'r cynlluniau cyfnodol gyda'r Swyddog Atebol/Cyfrifyddu a'r Pwyllgor Archwilio.

Pan fo'r Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn credu y bydd lefel yr adnoddau y cytunwyd arnynt yn atal y Swyddog Atebol/Cyfrifyddu rhag cael barn ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth y sefydliad, bydd y canlyniadau'n cael eu dwyn i sylw'r Pwyllgor Archwilio.

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn cytuno ar drefniadau ar gyfer adrodd dros dro i'r Swyddog Atebol/Cyfrifyddu a'r Pwyllgor Archwilio yn ystod y flwyddyn ac yn llunio adroddiad blynyddol sy'n ymgorffori ei farn.

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn rhoi barn i'r Swyddog Atebol/Cyfrifyddu ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth y sefydliad, a gaiff ei amseru i gefnogi'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

## 7 Safon 2100 – Natur y Gwaith

Bydd y gweithgaredd archwilio mewnol yn gwerthuso ac yn cyfrannu at wella prosesau llywodraethu, rheoli risg a rheoli, gan ddefnyddio dull systematig a disgybledig.

Bydd y gweithgaredd archwilio mewnol hefyd yn gwerthuso'r potensial ar gyfer achosion o dwyll ac yn ystyried sut mae'r sefydliad yn rheoli risg o dwyll. Mae CIPFA wedi cyhoeddi *Cod Ymarfer ar Reoli'r Risg o Dwyll a Llygredd*. Er bod cydymffurfio â'r cod yn wirfoddol, mae CIPFA yn argymhell yn gryf ei fod yn cael ei ddefnyddio fel sail ar gyfer asesu sut mae sefydliad yn rheoli ei risg o dwyll. Dylid hysbysu'r Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol o'r holl dwyll, llygredd neu amhriodoldeb a amheuir neu a ganfyddir er mwyn llywio'r farn flynyddol a'r cynlluniau sy'n seiliedig ar risg.

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol hefyd yn cysylltu ag archwilwyr allanol y sefydliad a chyrrff adolygu eraill i hwyluso cydlynu adnoddau a sicrwydd archwilio yn effeithiol.

## 8 Safon 2200 – Cynllunio Ymgysylltiad

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn sefydlu Cynllun Archwilio Mewnol sy'n seiliedig ar risg ar y cyd â'r cleient a chyda chytundeb y Pwyllgor Archwilio. Bydd y cynllun yn nodi'r blaenoriaethau ar gyfer gweithgarwch Archwilio Mewnol, yn gyson â nodau ac amcanion y sefydliad.

Bydd archwilwyr mewnol yn datblygu ac yn dogfennu cylch gorchwyl ar gyfer pob ymgysylltiad, gan gynnwys amcanion, cwmpas, amseru a dyraniadau adnoddau'r ymgysylltiad, yn seiliedig ar werthusiad o natur a chymhlethdod pob ymgysylltiad, cyfyngiadau amser a'r adnoddau sydd ar gael. Bydd cynllun gwaith yn cael ei ddatblygu a'i ddogfennu sy'n cyflawni amcanion yr ymgysylltiad.

Bydd archwiliad mewnol yn cyfarfod yn rheolaidd gyda'r archwilydd allanol i ymgynghori ar gynlluniau archwilio a thrafod materion o ddiddordeb i'r ddwy ochr.

## 9 Safon 2300 – Cyflawni'r Ymgysylltiad

Bydd archwiliad mewnol yn nodi, dadansoddi, gwerthuso a dogfennu digon o wybodaeth i gyflawni amcanion yr ymgysylltiad. Bydd archwilwyr mewnol yn seilio casgliadau a chanlyniadau'r ymgysylltiad ar ddatansoddiadau a gwerthusiadau priodol. Bydd archwilwyr mewnol yn cofnodi gwybodaeth berthnasol i gefnogi'r casgliadau a chanlyniadau'r ymgysylltiad.

Bydd pob ymgysylltiad yn cael eu goruchwyllo'n briodol i sicrhau bod amcanion yn cael eu cyflawni, sicrhau ansawdd a sicrhau bod staff yn cael eu datblygu.

## 10 Safon 2400 – Cyfathrebu Canlyniadau

Bydd archwilwyr mewnol yn cyfleu'r canlyniadau ymgysylltiad â phartion priodol, gan gynnwys amcanion a chwmpas yr ymgysylltiad, yn ogystal â chasgliadau, argymhellion a chynlluniau gweithredu cymwys.

Gan weithio gyda'r sefydliad, bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn sicrhau bod cyfathrebu'n gywir, yn wrthrychol, yn glir, yn gryno, yn adeiladol, yn gyflawn ac yn amserol.

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio mewnol yn cyflwyno barn ac adroddiad archwilio mewnol blynyddol y gall y sefydliad ei ddefnyddio i lywio ei Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol.

Bydd barn yr archwiliad mewnol blynyddol yn nodi digonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheoli y sefydliad.

Bydd yr adroddiad blynyddol yn ymgorffori;

- Y farn;
- Crynodeb o'r gwaith sy'n cefnogi'r farn; a
- Datganiad ar gydymffurfio â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus a chanlyniadau'r rhaglen sicrhau ansawdd a gwella.

## 11 Safon 2500 – Monitro Cynnydd

Bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn sefydlu ac yn cynnal proses ddilynol i fonitro bod camau rheoli wedi'u gweithredu'n effeithiol neu fod uwch reolwyr wedi derbyn y risg o beidio â gweithredu. Bydd hyn yn cael ei weithredu i gefnogi'r sefydliad i sicrhau bod camau gweithredu'n cael eu rhoi ar waith, ac adrodd ar gynnydd i'r Pwyllgor Archwilio.

## 12 Safon 2600 – Cyfathrebu bod Risgiau'n cael eu Derbyn

Pan fo'r Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn credu bod uwch reolwyr wedi derbyn lefel o risg gweddilliol a allai fod yn annerbyniol i'r sefydliad, bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn trafod y mater gydag uwch reolwyr. Os na fydd y penderfyniad ynghylch risg gweddilliol yn cael ei ddatrys, bydd y Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol yn adrodd y mater i'r Pwyllgor Archwilio i'w ddatrys.

### Cod Moeseg

Bydd MIAA yn gweithredu o fewn y diffiniad o Archwilio Mewnol ac yn sicrhau bod y Cod Moeseg (Sefydliad Archwilwyr Mewnol, 2017) yn sail i'r gwasanaethau archwilio mewnol a ddarperir i'r sefydliad.

UNIONDEB	GWRTHRYCHEDD
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Gonestrwydd, diwydrwydd a chyfrifoldeb</li> <li>• Datgeliad cyfreithiol a phroffesiynol</li> <li>• Cyfraniad at amcanion cyfreithlon a moesegol</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Asesiad diduedd</li> <li>• Perthnasoedd</li> <li>• Heb fod yn destun dylanwad gormodol</li> <li>• Datgelu gwrthdaro buddiannau</li> </ul>
CYFRINACHEDD	CYMHWYSEDD
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Doethineb wrth ddefnyddio a diogelu gwybodaeth</li> <li>• Peidio â defnyddio gwybodaeth er budd personol neu'n groes i ofynion cyfreithiol</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Gwybodaeth, sgiliau a phrofiad</li> <li>• Cydymffurfio â safonau ac arfer proffesiynol</li> <li>• Gwelliant parhaus</li> </ul>

## 13 Diffiniadau

Bwrdd	Awdurdod Tân y sefydliad sydd â chyfrifoldeb cyffredinol dros lywodraethu.
Swyddog Atebol	Swyddog sy'n gyfrifol ac yn atebol am arian a ymddiriedir i'r sefydliad.
Y Pwyllgor Archwilio	Is-bwyllgor o'r Awdurdod Tân sydd â chyfrifoldeb cyffredinol dros oruchwylio sefydlu system effeithiol o lywodraethu, rheoli risg a rheolaeth integredig ar draws gweithgareddau'r sefydliad.



Cyfarwyddwr Archwilio Mewnol	Yn gweithredu fel y Prif Swyddog Gweithredol Archwilio fel y swyddog gweithredol corfforaethol annibynnol sydd â chyfrifoldeb cyffredinol am archwilio mewnol.
Uwch Reolwyr	Y Swyddog Arweiniol cyffredinol y cytunwyd arno gan y sefydliad ar gyfer pob ymgysylltiad archwilio.

**Angharad Ellis**

Uwch Reolwr Archwilio

Ffôn: 07469 378328

E-bost: [Ann.ellis@miaa.nhs.uk](mailto:Ann.ellis@miaa.nhs.uk)

**Anne-marie Harrop**

Cyfarwyddwr Sicrwydd Rhanbarthol

Ffôn: 07920 150313

E-bost: [Anne-marie.harrop@miaa.nhs.uk](mailto:Anne-marie.harrop@miaa.nhs.uk)